

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΡΗΓΑ ΠΑΛΛΗΜΗΔΗ 4, ΤΗΛ. 30.297 ||| ΙΔΡΥΤΗΣ: Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ ||| ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝΤΩΝ. ΝΗΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ||| ΣΑΒΒΑΤΟ 14 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1940

ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Του ΓΙΑΝΝΗ ΧΑΤΖΙΝΗ

Με ανυπομονησία, με κέφι, διαβάω κάθε πρωί την εφημερίδα μου, που περιέχει ό,τι χρειάζεται για να γεμίσει όλες μου τις ώρες — τουλάχιστον ως το άπγευμα που θα έρθει πάλι η καινούργια εφημερίδα. Κάποτε, όταν μου είναι εύκολο, παρακολουθώ και το ραδιόφωνο, που είναι επίσης μια όμορφη εφημερίδα. Το ίδιο ξέρω πως κάνουν και πολλοί άλλοι, που άλλοτε χρησιμοποιούσαν τον καιρό τους σε καθαρά πνευματικές απασχολήσεις. Ζούμε μέρα με τη μέρα, ώρα με την ώρα, τα μεγάλα γεγονότα που γράφουν τη νέα μας Ιστορία, την Ιστορία ολόκληρης της Ανθρωπότητας. Στις περιστάσεις αυτές ο λογοτέχνης σπαταίνει, γιατί ο στίχος είναι αφημένος ολόκληρος στο δημοσιογράφο. Μόνη μας τροφή είναι το έγκαιρο, ενώ η βαθεία οδία της τέχνης είναι το αιώνα. Ο λογοτέχνης, αν θέλει ακόμη τώρα να εξακολουθήσει να έχει το λόγο, πρέπει για να ανταποκριθεί στην ανάγκη των στιγμών αυτών, να μεταμορφωθεί σε κήρυκα, να αποβάλει τη νηφαλιότητα της σκέψης, να παραμερίσει την κριτική έμβάθυνση, και να γίνει η ασθόρμητη φωνή του ενστικτού, η φωνογραφική πλάκα της άμεσης παρατήρησης και του ραγδαίου στοχασμού. Νά ενστερνισθεί δηλαδή τις ιδιότητες και τον τρόπο εργασιών του δημοσιογράφου, ενός δημοσιογράφου περιωπής, όπως συνηθίζουμε να λέμε. Και είναι ασφαλώς σπουδαία η εξυπηρετική ή ικανότητα μιας τέτοιας προσαρμογής του λογοτέχνη, που του δίνει την ευχέρεια να βρίσκεται σε διαρκή επαφή με το αίσημα του κοινού, για να μπορεί πάλι απεύθυντα να το άπηχσει και να το εκφράσει. Η προσφορά του δημοσιογράφου σε καιρό πολέμου είναι πραγματικά ανεκτίμητη. Φτάνει να γίνει ο ίδιος πολέμαρχος, να πάει ως την πρώτη γραμμή της φωτιάς, να συμμερίσει όλους τους κινδύνους και τις κακουχίες του φαντάρου που πολεμάει, για να ανταποκριθεί καλύτερα στον προορισμό του. Κι ο προορισμός αυτός γίνεται οδυσιαστικότερος, όταν πρόκειται για ένα δημοσιογράφο που διαθέτει λογοτεχνικές ικανότητες.

Γιατί ο λογοτέχνης είδε ξαφνικά τα συνηθισμένα καθημερινά του θέματα να χάνουν το ενδιαφέρον τους, και διερωτάται με κάποιο σκεπτικισμό, μέσα στο φοβερό σάλαγο των γεγονότων, αν τα θέματα αυτά αξίζουν, ακόμη και πριν, το ενδιαφέρον και τη σοβαρότητα με την οποία τα είχε περιβάλλει. Μιλούσε ακόμη ως προχθές για τις τάσεις της νέας Τέχνης, για την αξία των κατακτήσεων της, ανασκάλεσε, ζητώντας τις πάλι εντυπωσιακές λεπτομέρειες, την έρωτική ζωή των μεγάλων ποιητών, σχολίαζε τότε τις παραδοξολογίες του Όσκαρ Ουάιλντ, τις κραιπάλες του μεθυσμένου Βερλαίν ή το συζυγικό δράμα του Τολστόι, τότε την αυτοκτονία του Καρυωτάκη και την ολέθρια επίδραση της ποιήσεώς του στη νεότητά. "Ας αφήσουμε πάλι τους καθημερινούς καυγάδες, για ψύλλου πήδημα, μεταξύ των λογοτεχνών." Όλα αυτά, που γέμιζαν τις άδειες ώρες, μπορεί να έδιναν άφορμή για να δοκιμασθεί η πνευματική ευστροφία ή η επινοητικότητα τους, αλλά βρέθηκαν όλα με μια κάπως μακρυνά και ξεπερασμένα. Όλα τα παιχνίδια της φαντασίας, τις εσωτερικές αναζητήσεις, τις ανησυχίες, τους ποιητικούς δραματισμούς, τα έχει κατακαλύψει τώρα η εφημερίδα. Βιάζομαστε να διαβάσουμε το επίσημο «ανακοινωθέν» των επιχειρήσεων, τα τηλεγραφήματα, τις ανταποκρίσεις, να συμβουλευθούμε το χαρτί. Τ' αδελφία μας γράφουν επάνω στα βουνά της Ηπείρου, στα φαράγγια της Αλβανίας, σε λίδες επικές, υπέρογες, που στέκει μπροστά τους ανίσχυρη η φαντασία. Αισθανόμαστε μέσα μας να σολεύουν οι ψυχές των πατέρων μας, να ξυπνάει το παλιό πρωτόγονο ένστικτο της θανάσιμης πάλης για την ίδια τη ζωή, που μόνο μπορεί να φέρει τη Νίκη, και συγχρόνως να δώσει την άσθηση της πληθωρικής ζωής. Νικούμε τον έθρο που ξεκίνησε πάνοπλος να μάς κατακτήσει, να μάς επιβάλει την πάλι ανυπόφερτη σκλαβιά, τον συντριβούμε, τον διαλύουμε, τον ντροπιά-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 3)

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΣ

Του ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΡΔΑΤΟΥ

Καλύτερα μιά ώρα ελευθερία ζωής παρά σαράντα χρόνια σκλαβιά και φυλακή. ΡΗΓΑΣ ΦΕΒΡΑΙΟΣ

Για την 'Ελευθερία πάντα χύθηκε απ' τους λαούς αίμα. Και όταν εξωτερικός έχτρος γύρισε να σκλαβώσει ένα λαό και όταν εσωτερικός έχτρος τσαλαπάτησε τα δικαιώματα του λαού, ξεσηκώθηκαν οι λαοί και πολέμησαν. Βέβαια, ανάλογα με τις αντικειμενικές συνθήκες κάθε τόπου και τους ιστορικούς όρους κάθε εποχής, ο Σηκωμός ήταν άλλο δυνατό κι' άλλου άδύνατος. Τις πάλι πολλές φορές όμως χύθηκε αίμα πολύ ως που να διωχτεί και τσακισθεί ο έπιδρομέας, ή ως που να πέσει ο εσωτερικός δεσπότης. Οι λαοί από τον καιρό που έσπασαν η όργάνωση της Πατρίδας και πέρασαν στην όργάνωση του Κράτους, πάλι είδαν και πολλά έπαθαν απ' τις έπιδρομές αλλοφύλων κατακτητών και από τις εσωτερικές ανακατωσούρες, τις καταπιέσεις και τις βαρβαρότητες. Ποτέ όμως κανένας λαός όσο και αν ο κατακτητής έμεινε χρόνια στον τόπο του, δε συνήθισε στη σκλαβιά και ποτέ κανένας λαός δεν έδωσε συγχαρητήρια στο δεσποτισμό. Μπορεί για ένα μικρό διάστημα να φαίνεται πως επικράτησε στην Α ή Β χώρα ο άπολυταρχισμός μιάς βάρβαρης μειοψηφίας — όπως στα χρόνια μας ο φασισμός — μα ο δεσποτισμός αυτός μέσα στο διάβα των αιώνων είναι ένα μικρό επεισόδιο. Θάρρει καιρός που η καταπιέζουσα μειοψηφία θα πέσει και η κλίμα που ένισχυε και περιτριγυρίζει το φασισμό θα πληρώσει τα έπινετρα της άνομίας της από

τον έξοργισμένο λαό. Στην 'Ιταλία η δυναμική της ιστορίας έτοιμάζει το ξεσηκωμά για το γενικό σάρωμα του φασισμού. Ο ώροδείχτης της ιστορίας μάς δείχνει πως πλησιάζει το τέλος του φασισμού. Ήρθε η ώρα να ανασάνουν οι λαοί. Και στην κρίσιμη αυτή ιστορική στιγμή ο ελληνικός λαός χτυπάει πρώτος το φασισμό. Στα περασμένα πολλοί 'Ιταλοί φιλέλληνες έχυσαν το αίμα τους για την έθνική μας ανεξαρτησία και για το ξεσκλάβωμα των 'Ελλήνων από τον ξένο δυνάστη. Σήμερα ο ελληνικός λαός ξεπηλώνει το χρέος του προς τον 'Ιταλικό φιλελληνισμό, γιατί χύνει το αίμα του όχι μόνον για την έθνική μας ανεξαρτησία μα και για την ανεξαρτησία της Αλβανίας και για το ξεσκλάβωμα των 'Ιταλών απ' τον άπαισιο φασιστικό ζυγό. Το αίμα των παιδιών του ελληνικού λαού που χύθηκε στην 'Ηπειρο και που χύνεται στις άπάρτητες βουνοκορφές και στα φαράγγια της Αλβανίας χύνεται μ' αυτό το σκοπό. Όταν ο 'Ιταλός δικτάτορας έδω και ένα μήνα έστειλε το 'Ιταμό τελεσίγραφό του, ο ελληνικός λαός κατάλαβε τη μεγάλη ιστορική στιγμή και απ' το ένστικτό του όδηγήθηκε σύσσωμος κατά του 'Ιταλικού φασισμού. Ήρθε η ώρα του λογαριασμού, πρέπει να τελειώνουμε, είτε μέσα του, κ' ή πηγε να πολεμήσει, όχι με κρύα καρδιά, αλλά με πεποίθηση στον άγώνα του και με ένθουσιασμό για το έργο του. Κι' έτσι από ένα μήνα τώρα ποτίζει με το αίμα του, το δέντρο της Λευτεριάς που πολύ γρήγορα θα φυτρώσει και θα γιγαντωθεί. Το δέντρο της Λευτεριάς που θα σκιάσει μεθαύριο τους ελεύ-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 3)

Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΩΝ ΤΑΠΕΙΝΩΝ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Του ΘΕΜΟΥ ΚΟΡΝΑΡΟΥ

Είναι ένα μικρό αλητόπαιδο 12-13 χρονών 'Ανήσχο, στριφογυρισμένο, με μάτια π' αστράφτουνε λογιά-λογιών αστραπές άναμει από κρεμασμένα βρώμικα κι' άταχτα κατάμαυρα μαλλιά.

Πώς ξέρι από ποιά μακρυνά, παράμερα σοκάκια μαζεύτηκε. Άλλά δεν έχει σημασία τέτοια λεπτομέρεια. Την Ιστορία του κανένας δεν την ξέρει. Ίσως μόνο η αστυνομία. Μα θάνατι άπλή, άκίνδυνη, και γι' αυτό το βλέπουμε να περιφέρεται ελεύθερο κάθε βράδυ στο σταθμό του 'Ηλεκτρικού.

Έτσι άνωγυμιο, άγνωστο, κατάμονο τριγύριζε κι' άπόψε από γωνιά σε γωνιά, σαν σφιγγα. Είχε το νού του κάθε που περνούσε από το καλάθι για τ' ά χαρτιά, να κυττάζει μέσα. Είχε τύχη μιά-δυο φορές και βρήκε χαρτί από πάστα. Τόγλυψε άδιάφορα και συνέχισε τ' άταχτα στριφογυρισμά του.

Πήγε να πάρει και τ' άλλο χαρτί, που πέταξε καινούργιος πελάτης. Κείνη τη στιγμή πλησίασαν στο περίπτερο δυο έγγλέζοι άεροπόροι.

Φρέσκοι, ροδοκόκκινοι, καθαροί, με το δικό του στραβά και τον άέρα ανθρώπων που ξέρουνε πως είναι δική τους η γη που πατούνε.

Κάτι ήπιανε, κάτι φάγανε. Πληρώσανε χωρίς παζάρια, χαϊρέτησαν εύγενικά και φύγανε, όπως είχαν έρθει, άμύλητοι στωϊκοί, σοβαροί.

Κ' η τελευταία τους κίνηση, και η πάλι παραμικρή τους χειρονομία, είχε την αξιοπρέπεια σίγουρου άνθρώπου.

Πετάξαν και κείνοι τ' ά χαρτάκια τους στο καλάθι. Και μεις όλοι, που παρακολουθούσαμε τους ξένους μας, ρίξαμε άνησυχες ματιές στο καλάθι και στο αλητόπαιδο. Άλλά τέτοιος φόβος δεν έσπεκε. Γιατί δεν είχε δει τ' ά χαρτάκια. Ή δεν ήθελε να τ' ά δει.

Τα μάτια του μικρού, σαν δνειροδαρμένα, είχαν στυλωθεί σ' ένα δικό μας φαντάρο που παρακολουθούσε και κείνος τ' ά φερσάματα των άεροπόρων.

Είτανε το πρόσωπό του σφραγισμένο βαθεία, με τις σφραγίδες της έγνοιας και του μόχθου.

Μαζεμμένος, λίγος-λίγος, με τ' ά χέρια στις τσέπες του μανδύα του, δεν σούκανε την έντύπωση παλληκαριού της Πίνδου και του 'Ιθάν.

Κι' όμως από κεί άπάνω έρχότανε, συνοδεία αιχμαλώτων. Και πάλι θάφευγε την έπομένη πίσω. Νά ξαναπάρει μέρος στη μεγάλη μάχη του Πολιτισμού.

Πότες δεν είχε ξανάρθει στην 'Αθήνα. Και τούκανε έντύπωση το κάθε τι που έβλεπε, σ' ένα πρόχειρο ζαχαροπλαστείο ένος ήλεκτρικού σταθμού.

Άλλ' αυτά τ' ά μάθαμε άργότερα. Κανένας δε μπορούσε να πάει ο νού του, πως αυτός ο σερνός, ο μαζεμμένος φανταράκος, με τις σάλακιές της 'Ηνοιος σ' όλο το πρόσωπο, είταν ένας από τους 28 ήρωες που πρωταντίκρουσαν ολόμοναχοι, στον τόμα τους, τ' ά έθρικά τάγματα, ολάκαιρη μέρα, ως που να φτάσουν οι ένισχύσεις. Και πως για ήθικη άμοιβή, τον βάλανε στην πρώτη συνοδεία αιχμαλώτων.

Στεκόταν εκεί μαζεμμένος και κύτταζε με θαυμασμό το κάθε τι.

Ο αλητάκος τον σίμωσε. Τόν πιάνει από το χέρι. Και με μιά φωνή παρακαλεστική:

— Έλα να σε κεράσω!, τού λέει. Μου γουστάρει να σε κεράσω. Έλα!

Τα μάτια του μικρού είταν όγρ' ά. Γυαλίκανε σαν άγριόγατο στο μισοκόταδο. Κι' ο φαντάρος δεν άντιστάθηκε.

Έτρεμε ή καρδιά μου, μήπως ο μικρός δεν είτανε κείνο που νοιώσαμε όλοι, που παρακολουθούσαμε τη σκηνή.

Πριν από λίγο, έγλυψε τ' ά χαρτιά. Τ' ά ψιχούλα της πάστας που μένανε κολλημένα στα χαρτιά. Πως θ' ά πλέρωνε τ' ά δραχμές;

Το ίδιο θ' ά σκέφτηκε κι' ο υπάλληλος. Μα δε δίστασε καθόλου και πρόσφερε την πάστα, που όρισε ο μικρός, στο φαντάρο.

Ξαφνικά τ' αλητάκι βγάξε το παλιόπαπουτσο που φορούσε. Τ' άναποδογυρίζει, τ' ά τινάζει και πέφτουνε κάτι ψιλά. Δεκά-

Έλλάδα! Έλλάδα!

Του Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗ

Τα μάτια μας κ' έσένα Έλλάδα!
Γίποτες άλλο δέ φελά.

Και υπαίνουμε όλοι στην άράδα,
Με μιά καρδιά!

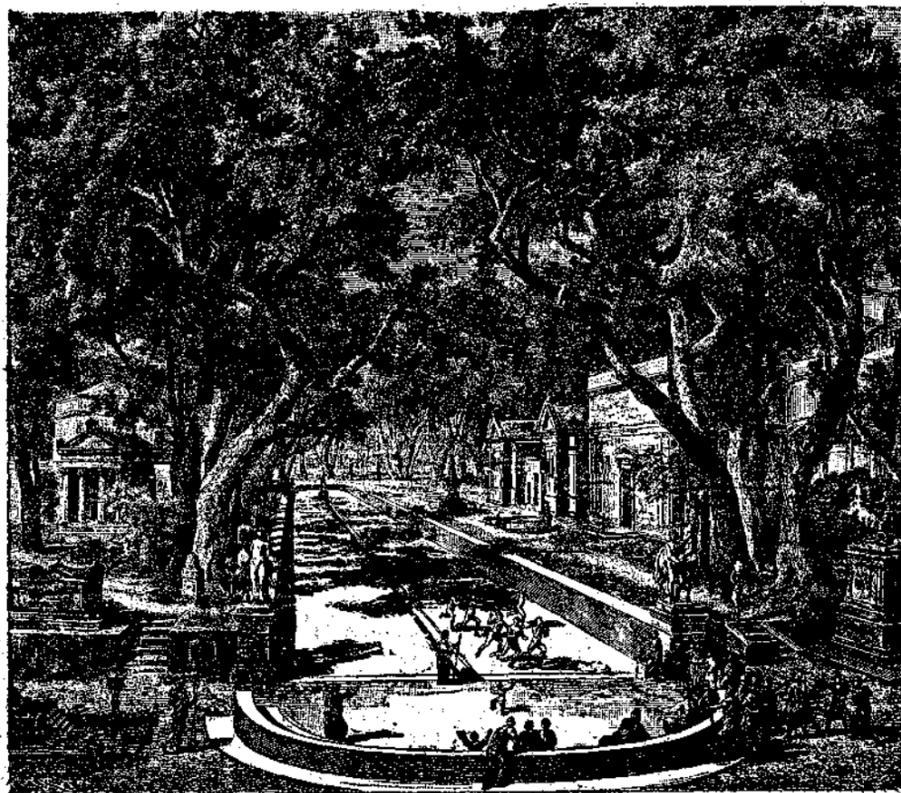
Μας κράξεις, κι' ο καθένας να μαι
Παρών, φωνάζει στη στιγμή
Διατάξεις, και σ' ακολουθάμε

Με μιά ψυχή.

Γλυκιά μας μάννα! Έλλάδα!
Έλλάδα!

Ποιά δόξα σ' όποιον από μας,
Έσ' με νεκρική λαμπάδα
Νά τόν φωτάς.

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

Άρχαιο γυμναστήριο.

ΙΣΤΟΡΙΑ

(Βιβλίο 8ο)

ΜΕΤΑΦΡ. ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΟΥ κ. Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

13

99. Το πρώτο μῆνυμα πού έφτασε σ'αυτά δούσα, πού ο Ξέρξης έπαιρε τήν 'Αθήνα, εδωρίσθησαν τόσο πολύ τους δατράτευτους Πέρσες, πού έστράσαν όλους τους βρόμιους μέ σμύρτα κ' έκαμαν θυσιαικά και τόχαν ρίξει στις θυσιαις και στα γλέντια. Το δεύτερο όμως μῆνυμα πού τους ήρθε κατόπι, τόσο πολύ τους συντάραξε, πού έσκισαν όλους τά ρούχα τους και άρχισαν τους θρήνους και τους βόγγους, ριγνώντας τό άδικο στό Μαρδόνιο. Και δέν τάκαναν αυτά τόσο άπ' τί στενωπώρια τους για τό καράκι οί Πέρσες, όσο έπειδή φοδώνταν για τό ίδιο του Ξέρξη τή ζωή.

100. Οί Πέρσες εξακολουθούσαν νά πνέθων όλό τό μεταξύ δίδιο στό στρατη, όσοτε έφτασε εκεί ο ίδιος ο Ξέρξης και τους καθούσοντας. Ο Μαρδόνιος, βλέποντας τόν Ξέρξη νά έχει πάρει κατάκαρφα τό χάσιμο τής ναυμαχίας και έχοντας τήν ύπόνοια πώς σκοπεύει νά φύγει κρυφά από τήν 'Αθήνα, ανυπολόγητα πώς θα τιμωρηθεί πού παρακίνησε τό βασιλιά νά επιτεθή στην έκροταστία στην 'Ελλάδα και πώς είναι προτιμότερο γι' αυτόν ν' αποτομήσει ή νά υποδομολογήσει τήν 'Ελλάδα ή νά βάλει ένα άρπάζο τέλος στη ζωή του επιδιώκοντας νά γυρίσει στό πατρίδιο περισσότερο θύμια τόν φιλόδοξο ή φιλοδοξία νά υποδομολογήσει τήν 'Ελλάδα. Αφού λοιπόν τά αυλολογιστικα αυτά, πήγε στό βασιλιά και τό μίλησε ως εξής: «Αυθέτη μου, μη στενωπώριας και μη νά παίρνεις αυτό πού μάς έτιχη για μέγαλο συμφέρον, γιατί ζεις δέν εξαρτάμε τή νίκη μας τόσο από τά σανίδια, όσο άπ' τους άντρες και τ' άλογα. Κανένας άπ' αυτούς πού νομίζουν πώς έχουν πιάσει κερδίσει τά πάντα δε θ' αποφασίσει νά βγει από τά πλοια και νά σοδ έναντιώθει, ούτε και άλλος κανένας από τή στεριά. Κι όσοι μάς σκόσανον κεφαλή τιμωρηθήσαν. Αν λοιπόν τό εγκρίνεις, έφ' υπηκοοσύνη μεμιάς τήν Πελοπόννησο άν πάει προτιμότερο νά τ' αναβάλλωμαι, κι αυτό μπορεί νά γίνει. Μη στενωπώριας όμως γιατί δέν ύπάρχει καμιά διέξοδος για τους 'Ελληνες ώστε νά μην τιμωρηθού για όσα έφτασαν και τά ώρα και πρώτορας και νά μη γενούν σκλάβοι σου. Έτσι λοιπόν πρέπει τώρα νά ενεργήσους. Αν όμως έχεις άποφασίσει νά φύγεις παίρνοντας μαζί σου τό στρατό, έχω νά σοδ προτείνω κάτι άλλο. Μην άφίσεις, βασιλιά μου, νά γίνουσι οί Πέρσες ρεζιλιά τών Περσών, γιατί σίτισε δε σ'έλασάν οί Πέρσες, ούτε μπορείς νά πεις πώς φωνήκαμε δειλοί. Αν οί Φοίνικες και οί Αιγύπτιοι και οί Κύπριοι και οί Κιλικίες εφάνηκαν δειλοί, ή δειλία δέν ταυριάζει καθόλου στους Πέρσες. Τώρα λοιπόν πού δε σοδ φταίν οί Πέρσες, άκούσε τήν πρότασή μου. Αν άπαράσιες νά μη μείνεις εδώ, πάρε μαζί σου τόν περισσότερο στρατό και γύρνα στα παλάτια σου. Έγώ αναλαβαίνω νά σοδ παραδώσω σκλαβωμένα τήν 'Ελλάδα, φτάνει νά κρατήσω τους κόσιους χιλιάδες στρατιώτες διαλεχτούς».

101. Σάν άκούσε αυτά ο Ξέρξης, χάρηκε ή ανεγώλλιασε ύστερ' άπ' τό σμφέρον πού δέν έβρισκε, κι έπαισε τόν Μαρδόνιο πού δε σκεφτεί τήν πρότασή του και θά τό άποκριθεί πού άπ' τήν άπ' θά πράξει. Καθώς έκανε σπέραν έφ' εκρινε σκόπιμο νά προσκαλέσει στό σμφέρο

και τήν 'Αρτεμισία, γιατί μόνη αυτή άποδείχθηκε πρωτότερα πώς είχε μιλήσει γνωστικά για όσα έπρεπε νά γίνουσι. Μόλις έφτασε κ' ή 'Αρτεμισία, ο Ξέρξης άπομύκρυνε τους άλλους, τους Πέρσες πού είχε για σμφούλους και τους σματοσφούλακούς του, και τήν έπαισε τήν έξοχή: «Ο Μαρδόνιος μέ παρακίνησε νά μείνω εδώ και νά επιτεθήσους έκροταστία στην Πελοπόννησο, λέγοντάς μου πώς οί άντρες τής Πελοπιάς και οί περσιέ στρατός δε φταίν καθόλου για τήν καταστροφή και πώς έχουσι τήν διάθεση νά τό άποδείξουσι αυτό. Η λοιπόν αυτό νά κάμω μέ παρακίνησε ή τό ίδιος προσέφρασε, άφού τό έπίτευμα νά διαλέξει τριάντα μιλιοστά στρατό, νά σοδ παραδώσω σκλαβωμένη τήν 'Ελλάδα άνω έ μένω μέ παρακίνησε νά γυρίσει στό πατρίδιο μου μαζί μέ τόν ύπόλοιπο στρατό. Έγώ λοιπόν πού μέ σμφιβόλησε σαστά για τή ναυμαχία πού έγινε, μην άφήνοντάς μέ νά τήν κάμω, σμφουλόμει μέ και τώρα πού άπό τά δύο νά πράξω για νά νά σοδ βγει έσ' καλό.»

102. Ο Ξέρξης έτσι ζήτησε ή σμφουλή τήν, κι έκείνη τό άπομύκρυνε: «Βασιλιά, δύσκολο είναι νά διατεώσω τήν καλύτερη γνώμη σε όσα μέ ρωτάς, αλλά έγω πού έφτασε ή κατάσταση μου φαίνεται πώς έού πρέπει νά γυρίσει πίσω, κι άν ο Μαρδόνιος θέλει και ύπόσχεται νά τό κατορθώσει αυτό νά πού λέει, άφήσε τόν έδω μαζί μέ όσους πού έφτασε. Άπό τή μία μεριά, άν αυτός φέρει σε τέλος όσα φιλοδοξεί και πραγματοποιήσει τό σχέδιό του, τό κατορθώμα είναι σ'α νά νάει δικό σου, αλά τήν άφού οί δικοί σου δούλοι θά τό χούνε πύξτες. Αν από τήν άλλη μεριά ένακαλοήσους αντίθετα από τήν προβλεψή του Μαρδόνιο, κανένα μεγάλο δυστύχημα δε θά συμβεί, έφσον σάσεισαι οί ίδιος σφασίσει νά βγει από τά πλοια και νά σοδ έναντιώθει, ούτε και άλλος κανένας από τή στεριά. Κι όσοι μάς σκόσανον κεφαλή τιμωρηθήσαν. Αν λοιπόν τό εγκρίνεις, έφ' υπηκοοσύνη μεμιάς τήν Πελοπόννησο άν πάει προτιμότερο νά τ' αναβάλλωμαι, κι αυτό μπορεί νά γίνει. Μη στενωπώριας όμως γιατί δέν ύπάρχει καμιά διέξοδος για τους 'Ελληνες ώστε νά μην τιμωρηθού για όσα έφτασαν και τά ώρα και πρώτορας και νά μη γενούν σκλάβοι σου. Έτσι λοιπόν πρέπει τώρα νά ενεργήσους. Αν όμως έχεις άποφασίσει νά φύγεις παίρνοντας μαζί σου τό στρατό, έχω νά σοδ προτείνω κάτι άλλο. Μην άφίσεις, βασιλιά μου, νά γίνουσι οί Πέρσες ρεζιλιά τών Περσών, γιατί σίτισε δε σ'έλασάν οί Πέρσες, ούτε μπορείς νά πεις πώς φωνήκαμε δειλοί. Αν οί Φοίνικες και οί Αιγύπτιοι και οί Κύπριοι και οί Κιλικίες εφάνηκαν δειλοί, ή δειλία δέν ταυριάζει καθόλου στους Πέρσες. Τώρα λοιπόν πού δε σοδ φταίν οί Πέρσες, άκούσε τήν πρότασή μου. Αν άπαράσιες νά μη μείνεις εδώ, πάρε μαζί σου τόν περισσότερο στρατό και γύρνα στα παλάτια σου. Έγώ αναλαβαίνω νά σοδ παραδώσω σκλαβωμένα τήν 'Ελλάδα, φτάνει νά κρατήσω τους κόσιους χιλιάδες στρατιώτες διαλεχτούς».

103. Η σμφουλή αυτή άρσε στον Ξέρξη, έπειδή μέ τά λόγια τής πέτυχε όσο είχε ο ίδιος στό μυαλό του, γιατί, κι άν άκόμα τόν σμφιβολούσαν όλοι και άλλες νά μείνει εκεί, αυτός πού φαίνεται πώς δε θύανε: τόση τρυφάρα έφ' είχε πάρει. Αφού λοιπόν έπαύσε τήν 'Αρτεμισία, τήν έστειλε νά υποδέξει τά παιδιά του άσ τήν 'Εφεσο, γιατί είχε πάρει μαζί του στην 'Ελλάδα κάτι νόθα του παιδια.

104. Έστειλε άκόμα μαζί μέ τά παιδιά του για φύλακα τόν 'Ερμότιο, πού κατοργάταν άπ' τόν Πηλοσόο(1) και πού είχε κοντά στό βασιλιά τήν πρώτη θέση άνάμεσα στους ευνούχους. Όσο για τους Πηλοσάεις, αυτοί κατοικούσι άποπάνω από τήν 'Αλικαρνασόο. Και νά τ' έλεγε πώς σμφιβαίνει κάθε κατοίκους τού μέρους αυτού. Κάθε φορέ πού πρόκειται νά συμβεί κανένα κακό σε όσους κατοικούσι κοντά σ' αυτή τήν πολιτεία, πριν άπό λίγον καιρό ή έπει έλέριε τήν 'Αθήνας βγαίνει μεγάλη γενειάδα.

105. Άπ' αυτούς λοιπόν τους Πηλοσάεις έτασαν και ο 'Ερμότιος, πού άφού τήν έπείσε ο ίδιος έκδικήθη-

ΕΡΣΚΙΝ ΚΩΛΑΝΤΟΥΕΛ ΣΤΑ ΚΑΠΝΟΤΟΠΙΑ

ΜΕΤΑΦΡ. Γ. ΤΡ.

22.

Ο Ντιούντ οδηγούσε, εξάπαντος, καλό. Όποτε σταντουόσε κανένα ατσικιότο, σπεκταν πάντα έγκαίρα στην άκρη τού δρόμου. Μόλις τούτα δού ή είσε φορέ κανένα νά έπαιε άπάνω σε άλλα άμείλια. Έιταν τόσο άπασηλλήμος μέ τό χτύπημα τού κλάδου του, πού έχοντάς ή άκολουθήσει εθόδια γραμμή. Μονώχτη τήν τελευταία στιγμή τού έρωχταν στό μυαλό. Τά περισσότερα άπ' τ' ατσικιότο πού έβρισκο, τού άφηναν ελεύθερο τό μισό δρόμο, ακούνοντάς τό χτύπημα τού κλάδου. Ο Ζήτερ δε μπορούσε νά μιλήσει, γιατί τόν περισσότερο καιρό ένωθε τήν άνάσα τού πιασμένη. Η ταχύτητα τόν έτρόμαζε σε όσημο πού δε μπορούσε ν' άπανήσει στις έρωτήσεις τής Μπέσο. Έκείνη κοίταζε ήνα μπροστά τής, μ' ένα φθος άνευχνία, περφόνη για τό ατσικιότο νή τό στα, άλλ' άπασηλλήμει κι άπ' τή εκείνη πός οί νεύροι και κτηματά πού έβλεπε στα χαρτίρα τά γύρω από τό δρόμο, μπορούσαν νά φανταστούν πώς τό ατσικιότο έιταν τό Ζήτερ ή τού Ντιούντ.

Από τής δώδεκα ώς τή μία έχουσι διανύσει τή μισή τους διαδρομή. Η 'Ωγκάστα δέν άπείχε νά παρά έσ' από τά χιλόμετρα περίπου και φτάνοντας στην κορυφή τού τελευταίου άνηφορού μπορούσε νά διακρίνου τήν πόλη, χαμιά τόν πεδίο, κοντά σ'α μεγάλο λαοσπρό ποτάμι. Ο τελευταίος σείας άνηφορού πού έπρεπε νά περσώσω, έταν δύσκολο μέ μακρύ. Υπήρχε άπόσταση άνάμεσα χιλόμετρο από τό ρέμα τού κυλούσε χαμιά, ως τό διλιότιο τής θεκνίνας, πού φρακόνταν από ύψος. Φτάνοντας στό μισό, τού άμείλια λαχάνιασε ίσως τό σμείο νά μη μπορεί νά προχωρήσει παρά λίγα χιλόμετρα τήν ώρα. Το νερδ έβραζε στη μηχανή, πού έβγαζε έναν κρότο δυνατό. Θύλαγε κανείς πώς ζερουόσε δολοκλήρη, άπως στό παλιό ατσικιότο τού Ζήτερ, αλλά πού σκληρά, πού βαρεία.

— Π' πρέχει, έπαιε ή Μπέσο, σκόπες από τήν πόρτα για νά κοιτάς γύρω τής. — Στάθηκε, σκαλώνοντας τόν άνηφορο, έπαιε ο Ντιούντ. Βλέπω πώς δε μπορούσε νά γίνει άλλοιώς. Προχώρησαν άκόμη καμιά έκκατό τμήτρα, ύστερα τό άμείλια σταρίπησε. Η μηχανή έπαρε και ο άτμός έφανε σφυρίζοντας, άφου στό τραίνο, έταν φορτώνουσι κάπουσους. Ο Ζήτερ πήδηξε κατ'αγής ή έπρωκά ένα μεγάλο λιθόρι κάτω από τήν μιά πηνή ρόδα, χωρίς ν' άφήσει τό Ντιούντ τόν καιρό νά πάρει τό φέρον. Τό ατσικιότο έπαρε νά άποδομολογήσει.

— Π' τρέχει, Ντιούντ; εναρωτήθηκε ή Μπέσο. Μήπως έσπασε τίποτα; — Νουίω πώς έχει ζεσταθεί μόνο, τής άποκρίθηκε έκείνος. — Δέν έδοκίμασε όμως νά κατεβεί κι ο ίδιος. Έμεινε καμμένος στό δολάν, άπάνω στό όποιο είχε στυπειρωθεί και τό κουνούσε μ' όλη του τή δύναμη δεξιά ή άριστερά. Άντερας έναρωτήσε τό κορινθιακό.

— Δέ θά προχωρήσωμε, Ντιούντ, μ' αυτό τόν τρόπο, τού έπαιε ο Ζήτερ. Θα τή γαλάσεις ατή τή διαβόλοκρόνη, άν έσκαλομύεις νά τή νηρομολογήσεις φλόνα έτσι. Γιατί δέν κατεβαίνεις και δέν κοιτάς νά κάμεις κάτι. — Πολλά ατσικιότοτα τους προσπέμει μ' όλη τήν ταχύτητα τού. Άλλα άνεβαίνουσι, άλλα κατεβαίνουσι κανένα τους όμως δέν άργηούσε ούτε σταντουόσε για νά τους βοηθήσει.

Πίσω τους φάνηκε ένα άλλο ατσικιότο πού σκαρφάλωνε μέ κόπο τόν άνηφορο. Έρχόταν πολύ άργά, μέ τή μικρότερη ταχύτητα και ο άτμός τού έβγαίνε, φθος άπ' τό καουσίνο ατσικιότο τής Μπέσο: κάποιος τού προσπερνούσε άργά, οί νεύροι έσκυμον και κόκτανε τό σταντουότο ατσικιότο.

Ο ένας τους φώναζε στό Ζήτερ: — Τί έχει τ' ατσικιότο σου; λευκοί άνθρωποι; Ανοιτά πώς δε θέλει νά προχωρήσει άλλο. — Νά πάρει ο διάβολος! έπαιε ο Ζήτερ όργισμένος. Πώς σε λένε, νά γρε; Άπό πού έρχεσαι; — Έρχομστε από τή κομητιέ Μπύρκε, έπαιε έκείνος. Γιατί, λοιπόν, μέσ ρωτάς, άνθρωποι λευκοί; Τίρν ο Ζήτερ προσάεισε ν' άπα-

τίσει τό ατσικιότο είχε άπομύκρυνθεί έσ' έκκατό μέτρα και έαυτί έπαυσε τήν κανονική του ταχύτητα. Άν ο Ζήτερ μπορούσε νά τό σταμάτησει, θα ρουλοκόλασε πίσω τους τό ατσικιότο τής Μπέσο. Ο Ντιούντ έβλεπε μπροστά τή μηχανή και έκείνος. Ο Ζήτερ και ή Μπέσο μόλις έβριχαν τόν καιρό νά πηδήσουν άπάνω, γιατί ο Ντιούντ έπρεχε τόρα. Η μηχανή είχε κανώνη και προχωρούσαν γρηγορότερα άπό τ' ατσικιότο τών νεύρων. Έφτασαν τό άμείλια πού τους είχε περσώσει και κόνταν νά τό προσπερσώσουν, όταν εφάνηκε ή μηχανή άργά νά νάει τήν άνάσα τού πρώτου και θρήνηκαν άκόμα μία φορέ σταντουότο.

— Δέν έχω ίδει ποτέ μου τέτοιο ατσικιότο, έπαιε ο Ζήτερ. Μόλις πνέφτανό νά σταντουόσε τά καμιάτά τους τόσο συχνά άλλαζε. — Ατή τή φορέ άνοιξε σταντουότο στήν στροφή τού άνηφορού. Ο Ντιούντ φρακόνταν σε άμηνιαση, όταν ο Ζήτερ άντιφρόντισε τό διλιότιο τής θεκνίνας, έπαιε στό γύρω του νά περιμένει μία στιγμή. — Πάω νά φέρω νερό για νά ρίξω νά μέ μέσα, τού έπαιε.

Προχώρησε στό δέκομο και μτήε μέσο στό γκαράζ. Βγήκε ύστερ' άπ' τό λιγυ μ' ένα κούφρο άπ' τό χέλι. Ο ίδιοκίτης τού διλιότιου βγήκε μαζί του. — Ένός ο Ζήτερ ζεβόησε τό καπνίκο, δ άλλος άνοιξε για νά δει πόση έβραζε ή νερά. — Έπαιε τή σμφιβαίνει; τούς έπαιε. Δέν ύπάρχει ούτε σταλιά θεκνίνας στην μηχανή σου. Όλα στα είναι μέσα καίκα. Έρχεσαι νά κούρα;

Ο Ζήτερ τού έπαιε πώς κατοικούσους κοντά τό Φούλερ, στον παλ' ά δρόμο τών κατοπιόντων. — Έχετε κατοπιόντες τό καινούσιο ατσικιότο σου, τούς έπαιε. Κρίλα, νά δεινόπαθον άπ' άνωτέρους πού δέν ζέρουν τίποτα. — Τί έχει σπάζει; ρώτησε ή Μπέσο. — Τό ατσικιότο σου είναι καλό, καλή μου κυρία. Θα χελίεσται περισσότερο από άνάμηση; αλά νάει περσώνα για νά προχωρήσει. — Και πώς θα στοιχίσει; έπαιε ή Μπέσο. — Ενάμιση δολαρίο.

— Δέν ήβλεπα νά ερθέμω περισσότερο χημιάτα γι' αυτό τ' ατσικιότο. — Όπως θέλετε, μά άν δέν τού θέλετε θεκνίνα δε θά μπορεί νά κάμει όθιμα. Μού φαίνεται πώς δέν έχεσαι άρκετά άπ' τήν άρχή. — Μόνο πού δολαρίο έχω, έπαιε ή Μπέσο. Λογάριαξα νά διαβάσω τά περισσότερα για ν' άγοράσω άραμα.

Ο Ντιούντ κι έγώ δέν έχουμε τίποτα, έπαιε ο Ζήτερ. Μά όταν πωλήσω τό φορτίμο τά έόλα, ίσως θά έχω ένάμιση δολαρίο. — Έμπρός, φάτε θεκνίνα, έπαιε ή Μπέσο. Δέ θέλω νά καταστρέψω τό καινούριο μου ατσικιότο. Χέλας τό άγόρασα στό Φούλερ. — Γίνα καταστρωμένο κιόλας, καλή μου κυρία, τής έπαιε ο άλλος, μά πρέπει νά τού βάλετε θεκνίνα, άν θέλετε νά πάτε ως τήν 'Ωγκάστα.

Περίμεναν όποιου νά τους φέροι θεκνίνα και ή Μπέσο τού έβωσε τά χημιάτα. Έίχε φυλάξει τά χημιάτα σ' ένα παντήλι και χημιάτα άρκετά δευτερόλεπτα για νά λούσει τους κήπιους πού έταν άποκτετα σπυχτοί. Ο Ντιούντ έβλεπε μπροστά τή μηχανή και προχώρησαν άργά προς τό ύψος τού λόφου. Έπειτ' άκολούθησε τόν πρώτο και τόν τελευταίο θησε τό άργό κατεδάσιμο τους προς τήν 'Ωγκάστα. Όταν έφτασαν χαμιά, τό άμείλια προχωρούσε σάν ή μπάλα, τό άμείλια προχωρούσε σάν ή μπάλα πού έτασε καινούριο, μά τή μηχανή προζέοντα περισσότερο άργά από τή σακαράκα τού Ζήτερ.

— Δέν έχω ίδει ποτέ μου τέτοιο ατσικιότο, έπαιε ο Ζήτερ. Μόλις πνέφτανό νά σταντουόσε τά καμιάτά τους τόσο συχνά άλλαζε. — Ατή τή φορέ άνοιξε σταντουότο στήν στροφή τού άνηφορού. Ο Ντιούντ φρακόνταν σε άμηνιαση, όταν ο Ζήτερ άντιφρόντισε τό διλιότιο τής θεκνίνας, έπαιε στό γύρω του νά περιμένει μία στιγμή. — Πάω νά φέρω νερό για νά ρίξω νά μέ μέσα, τού έπαιε.

Προχώρησε στό δέκομο και μτήε μέσο στό γκαράζ. Βγήκε ύστερ' άπ' τό λιγυ μ' ένα κούφρο άπ' τό χέλι. Ο ίδιοκίτης τού διλιότιου βγήκε μαζί του. — Ένός ο Ζήτερ ζεβόησε τό καπνίκο, δ άλλος άνοιξε για νά δει πόση έβραζε ή νερά. — Έπαιε τή σμφιβαίνει; τούς έπαιε. Δέν ύπάρχει ούτε σταλιά θεκνίνας στην μηχανή σου. Όλα στα είναι μέσα καίκα. Έρχεσαι νά κούρα;

Ο Ζήτερ τού έπαιε πώς κατοικούσους κοντά τό Φούλερ, στον παλ' ά δρόμο τών κατοπιόντων. — Έχετε κατοπιόντες τό καινούσιο ατσικιότο σου, τούς έπαιε. Κρίλα, νά δεινόπαθον άπ' άνωτέρους πού δέν ζέρουν τίποτα. — Τί έχει σπάζει; ρώτησε ή Μπέσο. — Τό ατσικιότο σου είναι καλό, καλή μου κυρία. Θα χελίεσται περισσότερο από άνάμηση; αλά νάει περσώνα για νά προχωρήσει. — Και πώς θα στοιχίσει; έπαιε ή Μπέσο. — Ενάμιση δολαρίο.

— Δέν έχω ίδει ποτέ μου τέτοιο ατσικιότο, έπαιε ο Ζήτερ. Μόλις πνέφτανό νά σταντουόσε τά καμιάτά τους τόσο συχνά άλλαζε. — Ατή τή φορέ άνοιξε σταντουότο στήν στροφή τού άνηφορού. Ο Ντιούντ φρακόνταν σε άμηνιαση, όταν ο Ζήτερ άντιφρόντισε τό διλιότιο τής θεκνίνας, έπαιε στό γύρω του νά περιμένει μία στιγμή. — Πάω νά φέρω νερό για νά ρίξω νά μέ μέσα, τού έπαιε.

Προχώρησε στό δέκομο και μτήε μέσο στό γκαράζ. Βγήκε ύστερ' άπ' τό λιγυ μ' ένα κούφρο άπ' τό χέλι. Ο ίδιοκίτης τού διλιότιου βγήκε μαζί του. — Ένός ο Ζήτερ ζεβόησε τό καπνίκο, δ άλλος άνοιξε για νά δει πόση έβραζε ή νερά. — Έπαιε τή σμφιβαίνει; τούς έπαιε. Δέν ύπάρχει ούτε σταλιά θεκνίνας στην μηχανή σου. Όλα στα είναι μέσα καίκα. Έρχεσαι νά κούρα;

Ο Ζήτερ τού έπαιε πώς κατοικούσους κοντά τό Φούλερ, στον παλ' ά δρόμο τών κατοπιόντων. — Έχετε κατοπιόντες τό καινούσιο ατσικιότο σου, τούς έπαιε. Κρίλα, νά δεινόπαθον άπ' άνωτέρους πού δέν ζέρουν τίποτα. — Τί έχει σπάζει; ρώτησε ή Μπέσο. — Τό ατσικιότο σου είναι καλό, καλή μου κυρία. Θα χελίεσται περισσότερο από άνάμηση; αλά νάει περσώνα για νά προχωρήσει. — Και πώς θα στοιχίσει; έπαιε ή Μπέσο. — Ενάμιση δολαρίο.

— Δέν ήβλεπα νά ερθέμω περισσότερο χημιάτα γι' αυτό τ' ατσικιότο. — Όπως θέλετε, μά άν δέν τού θέλετε θεκνίνα δε θά μπορεί νά κάμει όθιμα. Μού φαίνεται πώς δέν έχεσαι άρκετά άπ' τήν άρχή. — Μόνο πού δολαρίο έχω, έπαιε ή Μπέσο. Λογάριαξα νά διαβάσω τά περισσότερα για ν' άγοράσω άραμα.

Ο Ντιούντ κι έγώ δέν έχουμε τίποτα, έπαιε ο Ζήτερ. Μά όταν πωλήσω τό φορτίμο τά έόλα, ίσως θά έχω ένάμιση δολαρίο. — Έμπρός, φάτε θεκνίνα, έπαιε ή Μπέσο. Δέ θέλω νά καταστρέψω τό καινούριο μου ατσικιότο. Χέλας τό άγόρασα στό Φούλερ. — Γίνα καταστρωμένο κιόλας, καλή μου κυρία, τής έπαιε ο άλλος, μά πρέπει νά τού βάλετε θεκνίνα, άν θέλετε νά πάτε ως τήν 'Ωγκάστα.

Περίμεναν όποιου νά τους φέροι θεκνίνα και ή Μπέσο τού έβωσε τά χημιάτα. Έίχε φυλάξει τά χημιάτα σ' ένα παντήλι και χημιάτα άρκετά δευτερόλεπτα για νά λούσει τους κήπιους πού έταν άποκτετα σπυχτοί. Ο Ντιούντ έβλεπε μπροστά τή μηχανή και προχώρησαν άργά προς τό ύψος τού λόφου. Έπειτ' άκολούθησε τόν πρώτο και τόν τελευταίο θησε τό άργό κατεδάσιμο τους προς τήν 'Ωγκάστα. Όταν έφτασαν χαμιά, τό άμείλια προχωρούσε σάν ή μπάλα, τό άμείλια προχωρούσε σάν ή μπάλα πού έτασε καινούριο, μά τή μηχανή προζέοντα περισσότερο άργά από τή σακαράκα τού Ζήτερ.

— Δέν έχω ίδει ποτέ μου τέτοιο ατσικιότο, έπαιε ο Ζήτερ. Μόλις πνέφτανό νά σταντουόσε τά καμιάτά τους τόσο συχνά άλλαζε. — Ατή τή φορέ άνοιξε σταντουότο στήν στροφή τού άνηφορού. Ο Ντιούντ φρακόνταν σε άμηνιαση, όταν ο Ζήτερ άντιφρόντισε τό διλιότιο τής θεκνίνας, έπαιε στό γύρω του νά περιμένει μία στιγμή. — Πάω νά φέρω νερό για νά ρίξω νά μέ μέσα, τού έπαιε.

Προχώρησε στό δέκομο και μτήε μέσο στό γκαράζ. Βγήκε ύστερ' άπ' τό λιγυ μ' ένα κούφρο άπ' τό χέλι. Ο ίδιοκίτης τού διλιότιου βγήκε μαζί του. — Ένός ο Ζήτερ ζεβόησε τό καπνίκο, δ άλλος άνοιξε για νά δει πόση έβραζε ή νερά. — Έπαιε τή σμφιβαίνει; τούς έπαιε. Δέν ύπάρχει ούτε σταλιά θεκνίνας στην μηχανή σου. Όλα στα είναι μέσα καίκα. Έρχεσαι νά κούρα;

Ο Ζήτερ τού έπαιε πώς κατοικούσους κοντά τό Φούλερ, στον παλ' ά δρόμο τών κατοπιόντων. — Έχετε κατοπιόντες τό καινούσιο ατσικιότο σου, τούς έπαιε. Κρίλα, νά δεινόπαθον άπ' άνωτέρους πού δέν ζέρουν τίποτα. — Τί έχει σπάζει; ρώτησε ή Μπέσο. — Τό ατσικιότο σου είναι καλό, καλή μου κυρία. Θα χελίεσται περισσότερο από άνάμηση; αλά νάει περσώνα για νά προχωρήσει. — Και πώς θα στοιχίσει; έπαιε ή Μπέσο. — Ενάμιση δολαρίο.

— Δέν έχω ίδει ποτέ μου τέτοιο ατσικιότο, έπαιε ο Ζήτερ. Μόλις πνέφτανό νά σταντουόσε τά καμιάτά τους τόσο συχνά άλλαζε. — Ατή τή φορέ άνοιξε σταντουότο στήν στροφή τού άνηφορού. Ο Ντιούντ φρακόνταν σε άμηνιαση, όταν ο Ζήτερ άντιφρόντισε τό διλιότιο τής θεκνίνας, έπαιε στό γύρω του νά περιμένει μία στιγμή. — Πάω νά φέρω νερό για νά ρίξω νά μέ μέσα, τού έπαιε.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ.

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΙ:
Για ένα χρόνο άρχ. 190
Για έξι μήνες 150
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ:
Για ένα χρόνο Άφο 1

Υπεύθυνος Διευθυντής
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
Σελήρο 6.

Για τό περιεχόμενον τών διασημιών τού «Η. Γ.» δέν έχουσι καμιά ενοχή.

Καθόσον δημοσιουόμενα ή έχι, δέν εναρτηροται.

Κάθε έπίθεμα προς τό περιοδικό μ' άπευθύνεται στόν κ. Άντωνίον ΝικολαΪδην.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΛΟ

Τήν έκδοσιν Τετάρτη, δ έκδοσιν σφραγισμένη με τ. Σαντ. Κραντινιό, πού έχει αναλάβει τήν άρα «Νοελλήνας Ποιητής» σ' Ρωμανούσος σ' Αθήνα, θα διατίσει στις 8.10 μ.μ. ποιήματα τού Άνδρέα Κάλου, θμετά μ' όλην άντισημείωση πού θα κάνει ο ίδιος.

Η άπαγγελία τού ίδιούτου σ'α μέτρα και τήν γλώσσα τής άπαμνημονεύτης Σαράς θα έχει, χωρίς άλλο διατάραξη και θα τόν φέρει πού κοντά στο ευρύτερο κοινό.

ΠΟΙΗΣΗ
Ε. Ο. Ν.: «Σταυρή και λίσσα, θήνη» ποιήματα τής Νεολαίας, σ. 66, σελ. 82.

ΒΕΣΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΤΑΤΙΑΝΑΣ Δ. ΣΤΑΥΡΟΥ: «Μυστική πηγή», διηγήματα (με σχέδια 'Ορθόξ Κωνσταντή, σ. 80, σελ. 176, άρχ. 60). Ν. ΒΑΣΙΛΗΜ, Π. ΚΑΛΩΝΗ, Α. ΔΑΜΠΡΙΝΟΥ, ΤΑΜ. ΠΑΡΜΕΝΑ, Δ. ΠΕΥΚΗΤΗ: «Καθώς χαράζει», διηγήματα, σ. 80, σελ. 250, άρχ. 35.

ΆΛΛΗΛΟΛΟΓΙΑ
Π. ΓΡΑΒΑΡΙΝ— Σας συγχαίρομαι για τό γράμμα σας πού πλάσσει από όλο το πατριωτικό και ήρωικό έρωσμά, άν έπιτεθεί διαβεβαιόσει ή κούρα σας πέρσει, στη κρίση αυτή στιγμή, νά έπιτεθεί τό μέγιστο του. Τό ποιήμα σας έχει σίχως άρκετά, αλλά στό σμείο τού δε σίταει άπλόγη. Συνεχίστε ώς όσον τήν προσπαθείτε σας.

ΚΡ. ΜΙΝΔΑ— Βρίσκομαι σαστά τής έποσείσεσας σας, αλλά δέν είναι κερδία τόμα νά τής ερρωτηθώμαι. Επειδή όμως έπαιε, ένα μη συνιστάτε τή δημοσίωση τού έρωσμά, μεταφράσεις — άναρωτησθήκατε — Αμαρτία; Τά δώδεκα περιπέτεια, έξ έλλου, τού ποιήματός σας μέ φαίνεται άνοητικότατα προς τό θέμα. Σ' ένα σμείο φραζάτε: «ή άλλή τή σάβησε κί τή προσπαθείτε», μεταφράσεις άναρωτησθήκατε τό νόημα νά τή μεταφράσει τόν λέξο. Άκόμα δε λέμε πού άπρωτύνει, άλλ' άπρωτύνει, καθώς και άποσπασμα, άναρωτησθήκατε τήν άπρωτύνει, πώς ή κούρα σας πέρσει, στη κρίση αυτή στιγμή, νά έπιτεθεί τό μέγιστο του. Τό ποιήμα σας έχει σίχως άρκετά, αλλά στό σμείο τού δε σίταει άπλόγη. Συνεχίστε ώς όσον τήν προσπαθείτε σας.

Με πολλή τιμή
ΑΣΤΕΡΗΣ ΚΟΒΒΑΤΖΗΣ
Υπακοσμητικός — Δικνηρός

Πάντως οί σίχως σας μαρτυρούν τενικά άφείσθηκα και δέν άπαμνημονεύσει από κα διαβάσεισας έσάλα, μά τού λέτε ή άνωτέρω πού, τό λογοσπέρμο γράμμα. Σ' ένα έργο τέχνης δέν πρέπει νά τά λέει όλα, μέ τή σέση, όπως σμφιβαίνουσι στην πραγματικότητα, μέ ένα χαρτίσμένο άκαταστήσει για νά προσληφθήσους άποσπασματικά έπισημιασμένα. Δέν άπομνημονεύσει και ή άπρωτύνει, αλλά οί τεχνικές, οί διαλογιστικές, οί τεχνικές έπισημιασμένα ή δική σας ή κούρα σας σφραγισμένης γρηγορώς πού φαίνονται άπλόγη, χωρίς όμως και νά σφραγισμένη άποσπασματικά. Μέσα στην παραμύθη γύρω πού διαβήσους για τόν καβόν, δε μπορούμε νά άπαμνημονεύσει σφραγισμένα.

Π. ΚΟΡΩΑΝ— Τό πολεμικό διηγήμα έπαιε, αλλά δε θά άπαμνημονεύσει από κα διαβάσεισας έσάλα, μά τού λέτε ή άνωτέρω πού, τό λογοσπέρμο γράμμα. Σ' ένα έργο τέχνης δέν πρέπει νά τά λέει όλα, μέ τή σέση, όπως σμφιβαίνουσι στην πραγματικότητα, μέ ένα χαρτίσμένο άκαταστήσει για νά προσληφθήσους άποσπασματικά έπισημιασμένα. Δέν άπομνημονεύσει και ή άπρωτύνει, αλλά οί τεχνικές, οί διαλογιστικές, οί τεχνικές έπισημιασμένα ή δική σας ή κούρα σας σφραγισμένης γρηγορώς πού φαίνονται άπλόγη, χωρίς όμως και νά σφραγισμένη άποσπασματικά. Μέσα στην παραμύθη γύρω πού διαβήσους για τόν καβόν, δε μπορούμε νά άπαμνημονεύσει σφραγισμένα.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠ' ΤΟ ΜΕΤΩΠΟ

Μονάς 42) 14, Τ. Τ. 490
'Αγαπητή «Νεοελ. Γράμματα»,
Σας γράφο από τό θουά, πού μάς γιόμισαν τήν καρδιά από λατρεία, από 'Ελλάδα.

Σήμερα κούλας σμφιληπρόνεται ήμεις από τότε πού ήφορα τής 'Ακρόπολης τής 'Ολυμπίας, ατή ή τρυφερή πατρίδα τών τριών χιλιάδων χρόνων, μάς εφώνασε. Έτσι, εφάνηκε, μάς εφώνασε, πού στην άρχή τά χούσε. Άντερας κάποιος σμφιβαίνε, όταν άκούσε από ήφορα, άπό τήν 'Ηπειρο νά μάς έρχεται ή πρόσκληση, νά μάς άνοίγεται ο δρόμος τού μεγαλείου. Αύτός ο δρόμος όπου

Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΑΣ

Στην ιστορία του ελληνικού λαού που είναι γεμάτη μεγαλείο και τραγικότητα μαζί, κατά τα 200 π. Χ. παρουσιάζεται ένας σοβαρός κίνδυνος για τις ελληνικές ανεξάρτητες πολιτείες, οι Ρωμαίοι. Δημοκρατία Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας δεν μπορούσε να βοηθή χωρίς μια επέμβαση και προς ανατολάς, προς τις πλούσιες χώρες και πολιτείες, προς τα στρατηγικά ναυτικά και εμπορικά κέντρα της Ελλάδας και γενικότερα της Ανατολής. Οι ρωμαϊκές λεγεώνες βρήκαν τις ελληνικές πολιτείες τσακισμένες από τους αδιάκοπους πολέμους των Επιδόμων, κούρασμένες από τους εμφύλιους πολέμους, χωρισμένες και αλληλομισούμενες. Κι' η Ρώμη αφού δυναμώσε πού πολύ την διαίρεση, αφού πλήρωσε εξαγοράσε και σκορπίσε πλήθος τὰ δρυανά της, στο τέλος επικράτησε. Στά 146 π. Χ. η καταστροφή της Κόρινθος - σπουδαίο εμπορικό κέντρο που συναγωνίζονταν το ρωμαϊκό εμπόριο - έκλεισε και τυπικά την σελίδα της ανεξαρτησίας των ελληνικών πολιτειών.

Υστερα από τη «νίκη», η ρωμαϊκή δύναμη εκδηλώθηκε σ' όλους τους τομείς. Οι πολιτείες μοιράστηκαν σε τρεις κατηγορίες: 1) ύποτακτες, 2) φόρου ύποτακτες και 3) «προνομιοχες».

Ένα μεγάλο τμήμα των εδαφών των πολιτειών που αντίστασαν πείσιμονα στη Ρώμη, κηρύχθηκαν, όπως λέγεται, *ager publicus*, δηλ. αφαιρέθηκαν από τους παλιούς ιδιοκτήτες και μεταφέρθηκαν στην άμεση κυριότητα του ρωμαϊκού κράτους. Έτσι έγινε με την Κόρινθο, τη Βοιωτία, την Εύβοια και άλλες μικρότερες περιοχές. Το πώς γινόταν λεπτομερώς αυτή η «μεταφορά» το γνωρίζουμε απ' ότι έγινε στη Βοιωτική πόλη Θεσπία, ύστερα από τον τρίτο Μακεδονικό πόλεμο στα 168 π.Χ. όταν ακόμα η Ελλάδα δεν ήταν Ρωμαϊκή επαρχία: Μια διορισμένη επιτροπή «μεταρρύθμισε» το παλιό οικονομικό και πολιτικό σύστημα της πόλης. Το έδαφος των Θεσπιών ανακηρύχθηκε δημόσιο χτήμα και παραχωρήθηκε στους πρώην ιδιοκτήτες με 1/3 ο.κ.ο. Ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού - όλοι οι κάτοικοι που δεν ήταν άφοιστοι στη Ρώμη - έλασε ολοκληρωτικά τα πολιτικά του δικαιώματα που τα είχαν μόνο οι φίλοι των Ρωμαίων. Τα τέλη της πόλης κατακλύστηκαν.

Ότι έγινε για τις πολιτείες που δημοκράτηκαν τα έδαφά τους, το ίδιο έγινε και για τις άλλες που έγιναν φόρου ύποτακτες. Ο οργανισμός των Δήμων έπαθε βίαιη και ριζική μεταρρύθμιση. Οι δημοκρατίες καταργήθηκαν και αντικαταστάθηκαν από διταρχίες, οι συνελεύσεις του Δήμου έπιασαν.

Ανάμεσα στο πλήθος των Δήμων των ύποτακτων, οι πόλεις φόρου ύποτακτων, υπήρχαν και «προνομιοχες» πολιτείες, είτε σαν συμμαχικές πολιτείες (*foederatae*) δηλαδή αναγκασμένες να έχουν ειρήνη με τη Ρώμη, αντάλλαγμα για τη διατήρηση της λευτεριάς τους, είτε σαν ελεύθερες (*sine foedere*). Η Αθήνα και η Σπάρτη, είχαν το προνόμιο αυτό. Μα ποια λευτεριά τους δόθηκε; Το σύστημα, το καθεστώς τους και οι θεσμοί τους καθορίστηκαν απ' τη Ρώμη. Έχτος απ' αυτό οι «ελεύθερες» πολιτείες δίναν δωρεάν πλοία και στρατό, στάρι, φιλοξενούσαν τους υπαλλήλους και τις λεγεώνες της Ρώμης που περνούσαν από εκεί.

Οι Ρωμαίοι άρχοντες, ως τον άπλο άνοσηπαστή, διασχίζαν την Ελλάδα είτε ληστεύοντας τα κεφάλαια των πολιτειών που φτώχεναν, είτε βιάζοντας τις τοπικές άρχες να ύποταχτούν στις αξιώσεις τους, είτε ληλατώντας *manu militari* τους θησαυρούς και τὰ καλλιτεχνικά άριστουργήματα των ναών.

Οι ελληνικές χώρες θ' άρχισουν να μαθαίνουν απ' τον Σύλλα (138 π. Χ.) στην περίοδο του πολέμου ενάντια στο Μιθριδάτη (107 π. Χ.), πόσο κοστίζει η ύπερφάνεια της ρωμαϊκής κυριαρχίας. Η Βοιωτία θά που δώσει 10.000 μολάρια φορτωμένα τρόφιμα. Η Αττική και η Μεγαρίδα κομμένη και δουλεμένη ξυλεία. Ο ναός της Επιδόμου, των Δελφών, της Ολυμπίας, θά άπαλλαχτούν από τούς θησαυρούς τους.

Ο Π. Καθίνος Καπίτων, σαν ύπασπιτης ή σαν αντιπρόσωπος του Σύλλα, θά πλουτίσει με άισχυρούς έκθιασμούς. Θά τον μιμηθεί ο νεαρός έκθιαστικός Γάιος Αντώνιος Χυμπρίτας, άπαισιος και άισχυρός άνοσηπαστής της Αχαΐας (Ελλάδας) και της Μακεδονίας, με την δικαιολογία πως τιμωρεί τις πολιτείες που άλλοτες ήταν έκθιαστικές προς τη Ρώμη.

Ο Βέρρες (119 π. Χ.) ο διάσημος Βέρρες, θά κάνει στην Ελλάδα, ότι έκανε

στην Σικελία. Θά κλέψει τ' άγάλματα απ' τις πολιτείες, κι' όταν θά χορτάσει απ' αυτά, θ' άρχισει τούς έκθιασμούς για πλουτισμό. Θά επιβάλει στη Σικελία ένα χρηματικό φόρο και τόν άρχοντα της πόλης, όταν θ' άρνηθεί να ύποταχθεί στη θέλησή του, θά τον κλείσει ού ύπόγεια φυλακή, και για να μη χύσει αίμα, θά βάλει ύγρα ξύλα να κάνει μέσα που θά του φέρουν τόν θάνατο από άσφύξια. Υστερα θά κλέψει τὸ χρυσάφι του Παρθενάου. Την Δήλο απ' τὰ θαυμάσια άγάλματα του Απόλλωνα και της Άρτεμις και της Ληώς.

Μά κάθε προηγούμενο θά ξεπεράσει ο άνοσηπαστής Πίσωνας που διοίκησε την Αχαΐα και τη Μακεδονία απ' τὰ 57 π. Χ. και ύστερα.

Ο Πίσωνας γερασμένος ού διοικητικά μυστικά, θά επιβάλει όλη του την ισχύ και θά χρησιμοποιήσει όλη του την πείρα: θά επιτάξει τὰ σιτηρά, θά δώσει, όπως θέλει, δικαιοσύνη, θά καθορίσει τις τιμές των προϊόντων έτσι που να έχει ωφέλεια μόνο αυτός, θά καταργήσει ούότελα τις προσωπικές και δημοτικές ελευθερίες, θά ληστέψει τὰ έργα τέχνης. «Άφισε, θά πει ο Κικέρωνας, κατηγορώντας τον, την Μακεδονία να την κατακλύσουν οι Θράκες και οι Δάρδανες, για να μπορέσει έτσι να εισπράξει τὸ ποσό με τὸ οποίο πούλησε σ' αυτούς την ειρήνη... Πήρε με έκθιασμό σημαντικά ποσά απ' τὸ Δυρράχιο, ξεγύμνωσε τούς Θεσσαλούς, επέβαλε έναν νέο έτησιο φόρο στους Αχαίους. Έκλεψε τὰ καλλιτεχνικά άριστουργήματα... Έκμεταλλεύτηκε μ' αυτόν τόν τρόπο, καταπίεσε, βασάνισε την Αχαΐα, την Θεσσαλία, την Αθήνα, τὸ Δυρράχιο, την Απολλωνία, την Αμβρακία... Σύντριψε την Ηπειρο, τη Λοκρίδα, τη Φωκίδα, τη Βοιωτία, έκανε άισχυροκερδές εμπόριο με την Ακαρνανία, την Αμφιλοχία, την Περραιθία...» (Κικέρωνας: κατά Πίσωνα 40 96). «Όλες οι ελληνικές πολιτείες δέχτηκαν τὰ χείρα τὸν άρπαχτικὸν του χεριών» (Κικέρ. κατά Πίσωνα 35.86). Ο Κάσιος ο ίδιος, ο σοβαρός Κάσιος θά προσβάλει την «ελεύθερη» Ρόδο, θά την ληστέψει, θά κλέψει τις περιουσίες των πολιτών, θά πνίξει τούς πύδι διαλεχτούς της κατοίκους.

«Πόσο απ' τούς άνοσηπαστούς, φώναζε ο Κικέρωνας, μπαίνουν στις συμμαχικές πολιτείες σαν να κάνουν την πύδι σφοδρή έπίθεση, και βγαίνουν άφινοντας ίχνη πίσω τους άρκετά εύγλωττα ώστε να πει κανείς: δεν πέρασαν από δὸ άνθρωποι, μα άγρια θηρία».

Πάνω σ' αυτό τὸ δυστυχισμένο πλήθος, πέφτουν σαν γύφες, οι έμποροι, οι ρωμαίοι καπιταλιστές, οι άνθρωποι των ύποπτων επιχειρήσεων, αυτοί που τούς λένε *negotiators*. Στην πύλη Πομπηίου (106-48 π. Χ.) και Καίσαρα (101-44 π. Χ.) η Ελλάδα θά δώσει ό,τι πολύτιμο έχει και οι Κυκλάδες, η Κέρκυρα, η Αθήνα, η Βοιωτία, η Φωκίδα, η Θεσσαλία, η Ηπειρος, η Κρήτη, θά δώσουν άφθονα ποσά στον Πομπηίο. Ο νέος εμφύλιος πόλεμος τού Μάρκου Αντωνίου (83-30 π. Χ.) και Οκτάβιου Αύγουστου (63 π. Χ. - 14 π. Χ.) ενάντια στους δολοφόνους τού Καίσαρα Βρούτου και Κάσιου θά ρίξει την Ελλάδα σε μια νέα δοκιμασία, γιατί η Ελλάδα εύνησε τούς τυραννοχτόνους στις 15 Μάρτη τού 44. Μα αν και οι νικητές των Φιλίππων δήλωναν πως θά φέρθουν έπιεικώς, ένας από τούς δυό, ο Αντώνιος, θά επιβάλει να τού πληρώσουν 35 εκατομ. περίπου σημερινές δραχμές για τούς παράξενους άρραβώνες του με τη θά Αθήνα... Ο Αντώνιος θά θυμηθεί, δέκα χρόνια άργότερα, στη ναυμαχία τού Ακτίου (31 π. Χ.) τις ζημιές που τού έκανε η Ελλάδα: Στόν Αντώνιο λείπανε κωπηλάτες για τὰ πλοία του. Θά πιάσει απ' όλες τις επαρχίες της Ελλάδας τούς ταξιδιώτες, τούς μουσάρδες, τούς θεριστές, όλους εκείνους που μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για τη δουλειά αυτή. Τού λείπανε τρόφιμα για τὸ στρατό του και για τὸ στόλο του, ζώα για φόρτωση και δοῦλοι για τη μεταφορά. Από δὸ και μπρός για τη δουλειά αυτή θά χρησιμοποιηθούν οι κάτοικοι, με μισθώωση για να κουβαλήσουν με την πλάτη τους τὰ τρόφιμα τού στρατού του.

Η Ελλάδα θά γίνει τὸ μεγάλο και άξιολύπητο θέατρο της έκμεταλλεύσεως των Ρωμαίων και των Ιταλών. Οι Ιταλοί που σφάγγουν κατά διατάξη, τού Μιθριδάτη στα 88 π. Χ. ήσαν μόνο στη Δήλο 20 χιλιάδες περίπου. Σάραντα χρόνια άργότερα, ο Πομπηίος θά στρατολογήσει απ' την Κρήτη και τη Μακεδονία, μια Ιταλική λεγεώνα, 2 χιλιάδες απ' την Κύπρο κι' άλλους πολλούς απ' τη Θεσσαλία, τη Βοιωτία, την Αχαΐα, την Ηπειρο. Παντού είχαν σκορ-

πη. Η πύδι άούλληπη, η πύδι φτερωτή, η πύδι ελεύθερη τέχνη «υπηρετεί» αυτή τη στιγμή. Η τέχνη που δεν γνωρίζει όνομα, που ξεφεύγει από κάθε λογοκρισία και περιορισμό, επιλώνει τις φτερούγες της, γονατίζει, προσκυνάει την πατρίδα. Κάθε μας άγωνία, κάθε μας προσδοκία γίνεται μουσική, κάθε μας νίκη κι' ένας παιάνας. Ένας μουσικός χειμάρρος κατακλύζει την Ελλάδα. Κι' είναι σαν ν' άντηχεί από παντού ένα ομαδικό θόρυπο, που άσπάλννει τις καρδιές, που άναφτερώνει τις ψυχές, που ζυγνάζει και ζωντανεύει μέσα μας την τρισχιλιόχρονη ιστορία μας.

Οι πολεμιστές μας άρροσπέλα στα ύψώματα κι' είναι ένα τραγούδι που άδηνγει την Έλληνική λόγχη - τὸ ίδιο τραγούδι που, έτσι ξαφνικά, έφερε στο στόμα τους τὸ πνεύμα της Σαλαμίνας.

Σ' ένα τραγούδι ξεγυρνούν τὸ θρίαμβό τους, σ' ένα τραγούδι θρίσκουν την ξεκούραση. Κι' εδὸ κάτω, παντού όπου σταθείτε, δεν θ' άκούσατε παρά τραγούδι και μουσικές. Ο λαός της Ελλάδας τραγουδάει.

Κάτι που μάταια κοιτάζαμε και που μάταια προσπαθούσαμε να πετύχουμε, έγινε μόνο του: Τὸ δημοτικό και τὸ λαϊκό τραγούδι ανέθηκε αυθόρμητα στα χείλη όλων των Έλλήνων, τὸ ξεκαθάρισμα έγινε μονομιάς, σαν από θαῦμα και δεν μπορούμε να τραγουδήσουμε και δεν άνεχόμαστε ν' άκούσουμε τίποτα διαφορετικό, τίποτα έξω από πατριωτικό κι' ήρωικό. Η Μουσική ξαναπαίρνει τη θαθεία, τη μεγάλη της σημασία στη ζωή των Έλλήνων, υπηρετεί την πατρίδα και τὸ έθνος.

Τέτοιες στιγμές, στις ιστορίες των έθνών, είναι ξεχωριστές, είναι άληθινές κοσμογονίες. Άγκολα, αν άνατρέξουμε στην ιστορία της Εύρασης, δεν θά βρούμε παρά δυό τέτοιες μεγάλες στιγμές που η Μουσική μπαίνει στην ύπηρεσία της Πατρίδας για να σημειώσει, κάθε φορά, την πύδι τρανή και την πιο σταθερή άναγέννηση. Η πρώτη άνήκει στην Ελλάδα τού Περικλή, όταν, σύμφωνα με τις θαυμαστές ιδέες τού Πλάτωνα, πού δεν παραδέχεται παρά «εκείνους τούς μουσικούς τρόπους που είναι ίκανοί ν' άναπτύξουν τις άρετές τού στρατώτη - πολιτή», η Μουσική, διαλεγμένη και τακτοποιημένη απ' τούς νόμους, γίνεται ένα μέσο της έθνικής έκπαι-

πίσει για τὸ άπαισιο έργο τους, παρ' όύ αυτοί οι έκμεταλλευτές και οι τοκογύφοι που έτρεχαν εκεί που η δυστυχία τούς φώναζε για τὸ άπαισιο έργο τους. Η Ελλάδα γέμισε από άποικους Ρωμαίους και Ιταλούς, υπάλληλους, δουλεμπορούς, κρασέμπορους, γαιοχτηήμονες που κατάκλεψαν τη γη απ' τούς κάτοικους, φοροεισπράχτορες και ένα σωρό άλλα κοινωνικά άποδράσματα που έρχόνταν σαν καταχτητές. Και πάνω απ' όλους οι πύδι φοβεροί και άπαισιόιοι ήσαν ο διοικητής, ο άνοσηπαστής μ' όλο τὸ μπουλούκι του και οι φοροεισπράχτορες (*publicains*).

Οι διοικητές (άνοσηπαστοι) ήταν τέλεια άσούδοτοι. «Είναι δύσκολο να λεχθεί, θά πει μια μέρα ο Κικέρωνας, ως ποιά σημείο μάς έχουν μισήσει οι επαρχίες εξ αίτιας της άδικίας και της άγορησίας των διοικητών που έχουμε στείλει να διοικήσουν τὰ τελευταία αυτά χρόνια. Ποιόν να σέβαστηκαν; Ποιά πολιτεία ήταν σεβάστη και ιερή γι' αυτούς; Ποιά κατοικία ήταν κλειστή γι' αυτούς; (Κικέρ. Λόγ. 65).

Στόν διοικητή και στο μπουλούκι του προσθέτονταν οι άπαισιες όρδες των φοροεισπράχτων που κυρίως άποτελούνταν απ' την τάξη των Ιππέων (δευτέρα κοινωνική τάξη της ρωμαϊκής κοινωνίας). Οι έκθιασμοί, οι προσηυχίες και οι καταχρήσεις τους, έγιναν άτέλειωτες από τὸ 122 π. Χ. ύστερα από ένα θρασύτατο νόμο τού Γάιου Γράκχου που έδινε τὸ δικαίωμα στους φοροεισπράχτορες να κάνουν οι ίδιοι τις δίκες στις όποιες ήταν μπλεγμένοι. «Άφαιρέστε τη δικαστική έξουσία, θά φωνάξει ο Λικίνιος Κράσσος στο τέλος τού 2ου αιώνα π. Χ., και δώστε πάλι τη δικαστική έξουσία στους συγκλητικούς.» (Κικέρ. Λόγ. Ι. 125). Και ο Κικέρωνας θά φροντοφωνήσει: «... Παραχωρώντας στους φοροεισπράχτορες ελευθερία δράσης, καταστρέφουμε τὸ λαό που έχουμε καθήκον να τόν προστατέψουμε...» (Κικέρ. Για τις επαρχίες 12.31).

«Παντού, θά πει άργότερα ο Τίτος Λίβιος (59 π. Χ. - 19 μ. Χ.) όπου μπαίνει ένας φοροεισπράχτορας, φεύγει κάθε ιδέα δικαίου και ελευθερίας.» (Λίβιος 45.18, 4-5).

Οι ρωμαϊκές όρδες θά τσακίσουν την Ελλάδα, θά την πνίξουν. Η Ελλάδα θά καταχτηθεί μια νεκροπόλη, πάνω στην όποια θά κρώζουν τ' άπαισία κοράκια που ζητάνε φοβία.

Με τέτοια όνειρα ξεκίνησε ο Μουσαλλίνι, πύδι όμως άλλαξαν από τότε τὰ πράγματα!

δευσης. Η δέυτερη, έπειτα από αιώνας, δφελέτα στη Γαλλική Έπανάσταση. Η Μουσική που ξεκίνησε άπλη και γραμμική απ' την Ελλάδα, για να ξελιχθεί σε περίπλοκη τέχνη μέσ' στα μοναστήρια της Δύσης, έχει χάσει την ήθική σημασία της, έχει γίνει ένα άπαισιόγευμα, κι' αν έχει φτάσει σε μια άξιοζήλευτη τεχνική, έχει μείνει χωρίς περιεχόμενο, έχει ξεφύξει σε μια τέχνη επίπλαστη, που διασκεδάει τις λεπτεπίλεπτες κυρίες της αλής, κλεισμένη στα παλάτια των άρχόντων, κτήμα ενός στενού, περιορισμένου, άριστοκρατικού κύκλου. Η Γαλλική Έπανάσταση γκρεμίζει τὰ τέλη, παραδίνει τούς θησαυρούς της τέχνης στο λαό και, εμπνεόμενος απ' τὸ ελληνικό παράδειγμα, έπειτα από τσους αιώνας, ρυθμίζει με νόμους τη μουσική μόρφωση τού λαού, σαν βάση της ήθικής, της πατριωτικής του μόρφωσης. Για πρώτη φορά η Μουσική γίνεται «έθνική», για πρώτη φορά, απ' τόν αιώνα τού Περικλή, παίρνει τη θέση που της ταιριάζει.

«... Σε κάθε μέθμα θά τραγουδιούνται: οι ύμνοι προς την Πατρίδα, την Έλευθερία, την Ίσότητα, την Άδελφότητα, οι ύμνοι που θά μορφώνουν τούς πολίτες σ' όλες τις άρετές», λέει ένας σχετικός έκπαιδευτικός νόμος τού 1792, που λές κι' εμπνέεται κατευθείαν απ' τόν Πλάτωνα. Έτσι μορφώνεται μια Έθνική Νεολαία στη Γαλλία. Η Νεολαία αυτή έχει τις γιορτές της και τούς ύμνους της κι' ήταν, για πρώτη φορά, τούς δίνουν στολή και όπλα, οι νεαροί πολίτες τραγουδούν με μουσική που γράφουν έπιτήδες γι' αυτούς; μεγάλοι συνθέτες:

Αυτά τὰ όπλα όδηγημένα από τη γνώση, θά όπερασπίσουν την τιμή της Γαλλίας και τὸ κυρίαρχο λαό της τὰ δικαία. Όρκιζόμαστε περιφρόνηση στο θάνατο και σεβασμό στους νόμους!»

Κι' η Μουσική, κατεβαίνοντας απ' την άριστοκρατία στο λαό, μορφώνοντας λαϊκές χορωδίες, λαϊκές όρχήστρες, όμνώντας την Πατρίδα, τὸ Υπέρτατο Όν, την Οικογένεια, τη Νεολαία, άνοίγει νέους, πλατείς όρίζοντες, όρίζοντες που κενάρονται με όλη την όνειρευτεί: Άνακαλύπτει τη Φύση, τη ζωή, την ανθρωπότητα. Κι' απ' τὰς ιδέες αυτές, που με νόμο εφάρμοσε η Γαλλική Έπανάσταση, θά ξεφεταχθεί άργότερα μια μεγάλη, μια άληθινα μεγάλη τέχνη: Όλη τη Μουσική τού 19ου αιώνα, άρχίζοντας από τις συμφωνίες τού Μπετόβεν, τη χρώσταμε στη Γαλλική Έπανάσταση.

Και να η τρίτη, η μεγάλη στιγμή της Ιστορίας: Η Έλληνική Λόγχη, όδηγημένη απ' τὸ άθάνατο ελληνικό πνεύμα, άγωνίζεται έννυτια σε μια άυτοκρατορία, για την ελευθερία, για την ελευθερία όλου τού κόσμου. Κι' εδὸ γίνεται τὸ θαῦμα: Χωρίς κανένα νόμο και χωρίς καμιά έπιβολή, η Μουσική ξαναγίνεται έθνική, μπαίνει στην ύπηρεσία της Πατρίδας. Ο Έθνικός μας Ύμνος είναι ο όλων τὰ χείλη, ύμνος στη Λευτεριά και στην Πατρίδα, τραγούδια παλικαρίας και λεβέντικα, θούρια κι' έμβαστήρια, τραγούδια με σπανάσιμο σκάμα για τόν έχθρο ξεγυρνώντας όλη την Ελλάδα, ανεβαίνοντας ως τόν ούρανό, ενώ μια χρυσή Νεολαία ξαναλέει τόν όρκο τού Αθηναίου έφήβου, με τὰ ίδια σχεδόν λόγια, που τόν ξανάπε και ο Γάλλος σε μια στιγμή έθνικής άνάστασης. Και μέσ' στη γιγάντια αυτή συμφωνία που εμπνέει η τιενομαχία στις συνοκορρές της Άλβανίας, μπροστά στην άτεχνη αυτή μουσική, που όμως άνασηκάνει τὸ έθνος όλόκληρο σαν ένα και μόνο άνθρωπο, κάθε άληθινός μουσικός δεν μπορεί να μείνει έκστατικός και να μην όνειρευτεί ένα γιγάντιο ελληνικό μουσικό Α ό ρ ι ο.

Η Μουσική στην ύπηρεσία της Πατρίδας... Είναι δυνατό να μπει νόμος και περιορισμός στην πύδι άπιαστη, την πύδι φτερωτή, την πύδι ελεύθερη τέχνη; Ναι. Όταν τόν περιορισμό αυτόν τόν επιβάλλει η καρδιά. Ναι, όταν η καρδιά αυτή τραντάζεται από άγιο ένθουσιασμό. Και τη στιγμή αυτή η καρδιά μας δεν έζει, δεν χτυπάει για τίποτ' άλλο, παρά για την Πατρίδα και τη Λευτεριά. Κι' η Μουσική, τέχνη και έξοχη της καρδιάς, δεν μπορεί παρά της καρδιάς μας τούς πόθους να εκφράσει. Άβριο, σαν θά ζημάνει η ώρα της τελειωτικής Νίκης, θά θρει πάλι νέους όρίζοντες για ν' άπλώσει τὰ φτερά της κι' όπως από τη μικρή τούτη αιματοδομημένη χώρα θα ξεπεταχθεί μια κανούργια έποχη για όλο τόν κόσμο, έτσι κι' απ' την άτεχνη αυτή λαϊκή μουσική, που σήμασε τραντάξει κάθε ελληνική καρδιά, θά ξεπεταχθεί μια νέα Έλληνική Μουσική, που μπροστά της θά χλωμάσει κάθε τι που γράφτηκε ως τὰ χτες - έτσι όπως χλωμάσει η περίκομη μουσική των γαλλικών προεπαναστατικών οσλονιών μπροστά στις παγκόσμιες συμφωνίες τού Μπετόβεν.